

lende fronten tegenover elkaar te staan.

Maar niet alleen zij: waar overheidsgetrouwe en verzet biedende SGP-ers of leden van de Gereformeerde Gemeenten elkaar verwijten begonnen te maken, tekende zich een begin van partijvorming af. In zijn preek op 5 mei 1945 sprak ds A. Verhagen:

"Hoe velen stonden er aan de kant van de vijand. Doch als de Duitser uw vijand niet geweest is, was het oordeel geen oordeel voor u. Immers, dan zijn uw vrienden gekomen. Is dat nu het volk, waarin de Heere zich zo verheerlijkt heeft? Wat zijn wij dan diep achteruitgegaan! Alle politieke handelingen hebben in Gods kerk niet veel goeds gebracht."¹²⁹

Dat laatste was duidelijk tegen SGP-leider Kersten gericht. Verhagen was overigens misschien de enige van de predikanten in het kerkverband, die door Kersten ooit als persoonlijke 'tegenstander' gezien was.¹³⁰ In het conflict om de leer van de algemene genade was hij de enige predikant die een eindweegs de zijde van Kok koos, tegenover Steenblok en Kersten. In de conflicten na 1945 over het aanbod van genade waren Verhagen en een aantal anderen die Kerstens visie op het verzet veroordeelden, regelmatig te vinden aan de zijde van ds Kok. Ook na 1950 bleven zij steeds een voor insiders herkenbare groep - laatstelijk vertegenwoordigd in de kerkrechtsspecialist en ex-verzetsman ds K. de Gier.

Kort nadat de Generale Synode een definitieve uitspraak over de algemene genade had gedaan, werd Kersten door de commissie voor de zuivering van de Kamers der Staten-Generaal de toegang tot de Tweede Kamer onttrokken. De redenen werden niet kenbaar gemaakt. Kersten, die in het eerste Banier-nummer na de bevrijding schreef dat de Duitsers niets hadden "vermogen te doen, indien de Heere hun dit niet had toegelaten", begon zich nu te verdedigen. Voor het grote publiek in de brochure "Mijn standpunt toegelicht" (oktober 1945), voor de scholenbond door het opsommen van enige verzetsdaden die in de scholen plaatsgevonden hadden (januari 1946). Bij die laatste gelegenheid werd echter ook afkeuring uitgesproken over het uitreden van de Veenendaalse school. Vervolgens sprak de Generale Synode in mei '46 uit dat de NSB-ers en Duitsgezinden schuldbelijdenis moesten doen. Net als bij de scholenbond een omzwenking achteraf, constateert Visser, "daar het voor en in de oorlog nooit gezegd was." De verzetsgezinden in de Gereformeerde Gemeenten voelden zich door deze ommezwaai in hun hemd gezet.¹³¹

Het einde van de oorlog betekende dat hetgeen sinds 1940 en '41 gegist had, tot uitbarsting kon komen. Op de Synode van de Gereformeerde Gemeenten van 20 september 1945 werd dr Steenblok met algemene stemmen tot docent aan de Theologische School benoemd. Zijn visie werd in een *synode-uitspraak* vastgelegd: De algemene genade is "niet de vrucht van Christus' zoenverdienste, doch als behorend tot de Voorzienigheid Gods, de betoening van de goedertierenheid, verdraagzaamheid, lankmoedigheid des Vaders, die Hij den menschen bewijst, opdat de verworpenen zowel als de uitverkorenen worden voortgebracht, onderhouden en geregeerd tot verheerlijking van Gods rechtvaardigheid en barmhartigheid naar Zijn souverain welbehagen."¹³²

Aleen Kok stemde tegen, ~~Verhagen stemde blanco~~.¹³³ "Men kon merken dat de meeste vóórstemmers zich niet gelukkig voelden met dit besluit", schreef later een tegenstander van de uitspraak.¹³⁴

Kerstens 'Gereformeerde Dogmatiek' die tijdens de bezetting voorbereid was, verscheen als proefdruk in 1946 en kwam definitief gereed in 1947 om pas na zijn dood, in 1950 te verschijnen. Wat betreft de algemene genade nam Kersten stelling tegen de positie van Kok, zonder de positie van Steenblok geheel over te nemen. Onder verwijzing naar Joh.17:9 en Hebr.2:18 schreef hij: "Noch tijdelijke, noch eenige geestelijke weldaden worden